

У ПОШУКАХ ХРАМУ

Продовження, початок у № 3(8) від 30 червня 2012 року та № 4(9) від 15 вересня 2012 року

Той, хто приїхав до Новгороду оглянути старожитності, отримає величезне задоволення: можна день вештатися Ярославовим городищем, оглядаючи культові споруди XII-XV ст. чи новозбудовані цікавинки. Наприклад, оглянути колекцію кераміки в Ніколо-Дворищенському соборі чи пройти по набережній Волхова й піднятися на борт фрегата, а потім обійняти на щастя бронзову фігурку жінки, яка «присіла відпочити» на парпеті.

До Новгородського Кремля веде пішохідний міст із чудовим видом навколишніх краєвидів, який історично стоїть тут з давніх-давен. На підході до нього яскравий транспарант повідомляє новгородців і гостей міста про те, що у вересні (відрадження датувалося травнем 2012 року, - ред.) місто буде святкувати 1153 річницю російської державності і приєднання Новгороду до Московського князівства. Робиться трохи лячно, адже саме на цьому місці московські князі Іван III та його внук Іван IV (Грозний) полюбили пускати новгородців під лід десятками тисяч, особливо з мосту на Волхові.

Новгородський Кремль невеликий за площею, стіни в багатьох місцях відновлені, що не є дивним, зважаючи на численні війни, які прокочувалися Новгородською землею. Погляд приковує оригінальної конструкції дзвіниця та пам'ятник «Тисячоліття Росії» у вигляді величезного дзвона. На самісінькому його вершечку янгол і жінка, яка уособлює Росію, трохи нижче князі і царі, а з самого низу - більше сотні фігур державних діячів. Серед них є княгиня Ольга, Антоній Печерський, Петро Могила, Костянтин Острозький, Богдан Хмельницький. Останнього символічно зобразили з похилою головою.

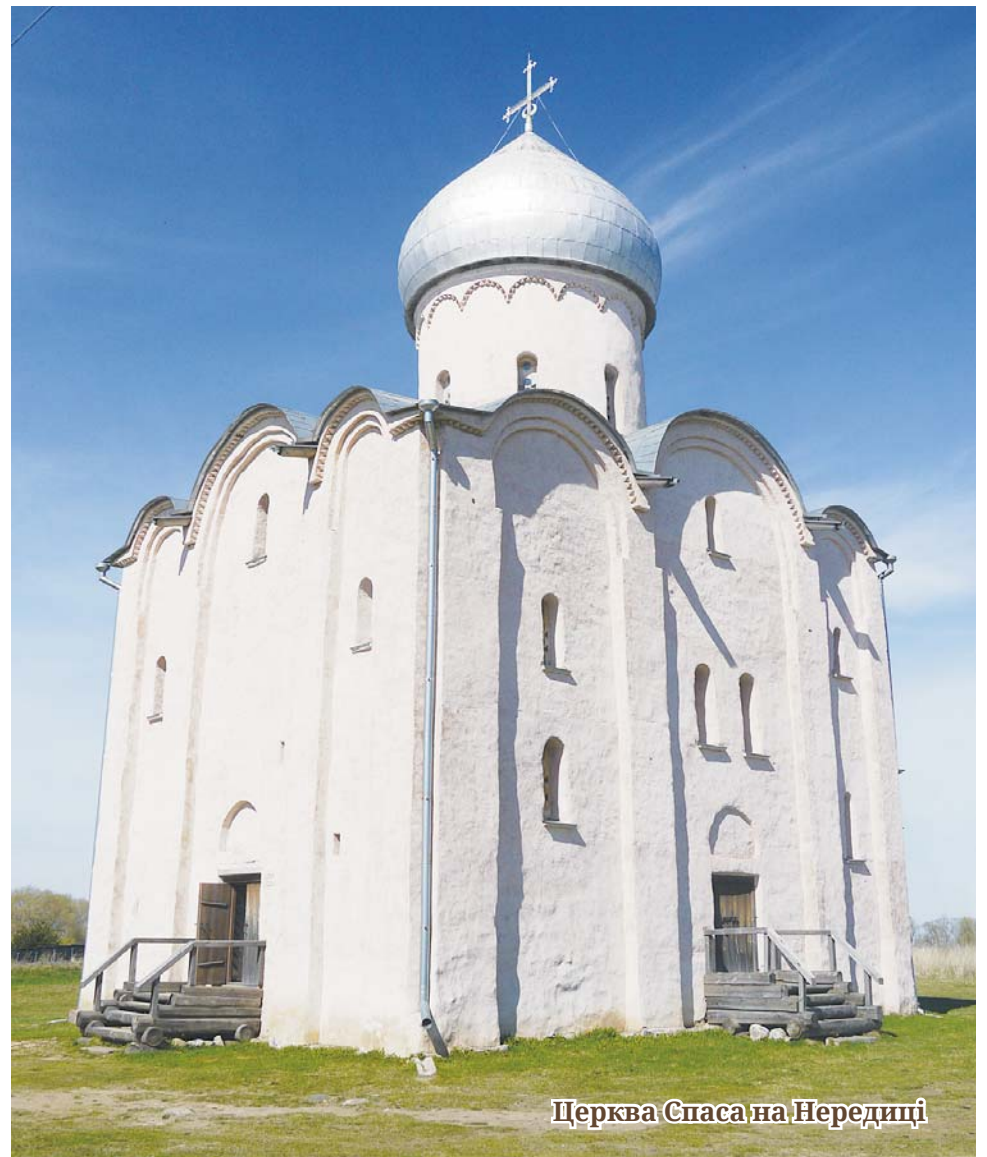
Софія Новгородська велична й гарна. Можливо, має трохи лаконічні форми, але то є особливості новгородської архітектури. Коли

працівники заповіднику і духовні особи дізналися, що ми приїхали з України і нам потрібно зробити декілька фото всередині храму, то вони доклали всіх зусиль, щоб допомогти. П'ятнадцять хвилин розмов по телефону та усних консультацій - і ось ми біля фресок XII століття. Дорогою нам читають лекцію про новгородські храми, висловлюють захоплення кийвською архітектурою, рекомендують українських учених, компетентних у питаннях старожитностей. Після фотосесії, благословивши, зникають, запросивши приїжджати ще.

Після Кремля прямуємо до церкви Спаса на Нередиці. Їх, церков, стільки, що очі розбігаються. В Україні, якщо збереглася десь церква хоча б XIX століття, то їй уже приділяють велику увагу - бо раритет. У Новгороді (та й по всій Росії) храмів дуже багато, правда, не всі вони відновлені та доглянуті. Мальовничих руїн вистачає. Церква Спаса на Нередиці унікальна своїми внутрішніми розписами. Німецький снаряд улучив прямо в споруду, але більш ніж 15% робіт стародавніх живописців вдалося врятувати. Колись яскраві фарби стали тьмяні, фрескам не вистачає глибини простору, але вони чудові. Поряд з обрами святих можна побачити портрети новгородських князів, а середньовічні бешкетники залишили на стінах свої «автографи».

Фрагмент фрески XII століття

Церква Спаса на Нередиці

Велике враження справляє музей дерев'яного зодчества. Я неодноразово писав про перекошені «ізби» росіян, але видно, що років сто-сто п'ятдесят тому будувати уміли. Здоровенні, двоповерхові селянські споруди і сьогодні виглядають монументально. Щоправда житлове приміщення невелике - більша частина такого будинку відводилася для зберігання сільськогосподарського реманенту та на хлів для худоби. Більшість із цих «ізб» опалювалися піччю «по-чорному», тобто піч не мала димаря, а дим виходив назовні через волокове вікно у стелі. Більш багаті російські селяни любили прикрашати свої будинки гарною різьбою. Всередині помешкання росіян ділилися на зони - кухні та житлову. Спала велика селянська родина на лавах, полатах (наче верхня полиця у плацкарті) та печі. Всередині будинки не мазані і не побілені. Церкви стрімко підносяться вгору своїми куполами, часто будувалися без цвяхів. Порівнювати з музеєм у Пирогові не варто, бо масштаб не той, та й будівлі суто Новгородського краю. Але гарно колись будували, сьогодні - гірше.

Не оминули сувенірну лавку. Багато виробів із дерева, скла, порцеляни. Сувеніри зроблені як в сучасному стилі, так і під старовину. Серед численних кухликів-чарочок-магнітиків бачимо стару знайому - ляльку-мотанку. Новгородські мотаночки різняться за розміром і призначенням: тут є і «Травниця», що зцілює від недугів, і «Матушка», що «відповідає» за добробут у сім'ї, і «Десятиручка», яка допомагає своїй хазяйці бути вправною господинею. Побачені обереги навіюють ностальгію, рівно як і янголятка місцевого живописця. До того ж настав час їхати в зворотному напрямку, тому, придбавши сувеніри, збираємося в дорогу.

Останнім пунктом призначення нашого шляху «із греків у варяги» було колишнє місто, а тепер село - Стара Ладога. Коли ми приїхали у національний однойменний заповідник, то там пережив холодний дощ. За таких умов потрапити всередину нам не дозволили. Фрески, які збереглися у церкві св. Георгія Побідоносця в такому стані, що їх для огляду надають лише влітку, і то в суху погоду.

Шлях додому обираємо міжнародною трасою через Білорусь, випробувати автівку бездоріжжям російської глибинки вдруге не ризикуємо і вам не радимо.

Об'їхавши багато російських міст з чудовими архітектурними пам'ятками, можна зробити висновок: наші пошуки були марні і привезені фотографії стануть у нагоді архітекторам, які будують храм на Замковій горі у Білій Церкві. Але набагато важливіше знайти Бога в душі й будувати храм праведними вчинками у своєму серці.

Костянтин Климчук

Частинка Ярославового дворища, м. Новгород

Фреска із церкви Спаса на Нередиці